بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عیراق

پشـــت بە حوکمی برِگە (1)ی ماددەی (56) لە یاســای ژمارە (1)ی ســالّی (1992) هەموارکراوو، لەسەر داوای ژمارەی یاســایی لە ئەندامانی ئەنجومەنی نیشـــتمانیی کوردستان- عیراق ، ئەنجومەن لە دانیشتنی رۆژی(2005/6/7)یدا برِیاری بە یاساکاری کردنی ئەم یاسایەی خوارەوەی دا:

یاسای ژمارە(1)ی سالّی/2005

یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان- عیراق

بەشی یەکەم

حوکمە گشتییەکان

ماددەی یەکەم:

هەرێمی کوردســـتان – عیراق ســـەرۆکێکی دەبێت بە (سەرۆکی هەرێمی کوردستان – عیراق) ناو دەبرێ ،کە سەرۆکی بالاّی راپەرِاندنیشە لە هەرێمدا.

ماددەی دووەم:

هاولاّتیانی کوردستان – عیراق، بە دەنگدانێکی گشتی و نهێنی و راستەوخۆ، سەرۆکێ بۆ هەرێم هەلّدەبژێرن کە لەسەر ئاستی ناوخۆو ئاستی دەرەوەش نوێنەرایەتییان دەکا و، بە ناویانەوە دەدوێت و، هەماهەنگی لە نێوان دەســـەلاّتە فیدرالیەکان و دەســـەلاّتەکانی هەرێمدا دەکات.

ماددەی سێیەم:

(ویلایەتی) سەرۆکی هەرێم بۆ چوار سالّەو، دەشێ بۆ جاری دووەمیش هەلّبژێردرێتەوە.

ماددەی چوارەم:

دەنگدان بۆ هەلّبژاردنی سەرۆکی هەرێم لە کاتوساتی هەلّبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عیراقدا ئەنجام دەدرێت بە مەرجێ لەگەلّ حوکمی ماددەی سێیەمی ئەم یاسایە پێچەوانە نەبێ و، لەو ماوەیە کەم نەکاتەوە کە بۆی دیارکراوە.

بەشی دووەم

مەرجەکانی پالّێوراو و هەلّبژێر

ماددەی پێنجەم:

مەرجە پالّێوراو:

1–تەمەنی لە کاتی هەلّبژاردندا لە(40) چل سالّ کەمتر نەبێ.

2–هاوولاّتی و نیشتەجێی کوردستان ـ عیراق بێت.

3–لە هەموو مافە مەدەنی و سیاسییەکانی بەهرەمەند بێت.

ماددەی شەشەم:

دەبێ هەڵبژێر ئەو مەرجانەی تێدابێت کە لە یاسای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان ـ عیراق ژمارە(1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراودا هاتوون.

بەشی سێیەم

پاڵاوتن و هەڵبژاردن

ماددەی حەفتەم:

1- داوای خۆپاڵاوتن، لانی کەم، پێش(30)سی رۆژ لە وادەی هەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان ـ عیراق، پێشکەش بە دەستەی باڵای سەرپەرشتی هەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان ـ عیراق دەکرێ.

2-دەبێ دەستەی باڵا ، داوای خۆپاڵاوتنەکە بە بنبڕی یەکلا بکاتەوەو، لە ماوەی(4)چوار رۆژدا – لە پێشکەشکردنی داواکەوە- بڵاوی بکاتەوە.

3- پاڵێوراو مافی خۆیەتی، لەماوەی(7)حەوت رۆژدا- لە رۆژی دەرچوونی بڕیاری ڕەتکردنەوەی داواکەیەوە- لەبەر دەمی دادگای تەمیزی هەرێمی کوردستاندا نارەزایی خۆی نیشان بدات.

4-دادگا لە ماوەی(2) دوو رۆژ، لە پێشکەشکرنی نارەزاییەکەوە، بڕیارێکی بنبڕ لەسەر دەردەکاو بڵاوی دەکاتەوەو، پاڵێوراوەکەش لە رۆژی دەرچوونی بڕیارەکەوە بە پێڕاگەیەندراو دادەندرێ.

5-دەستەی باڵا لانی کەم (15) پازدە رۆژ بەر لەوادەی رۆژی هەلبژاردن، ناوی پاڵێوراوان رادەگەیێنێ.

ماددەی هەشتەم:

ئەو پاڵێوراوەی زۆرینەی سادەی دەنگەکان بە دەست بێنێ، بە براوە دادەندرێ.

بەشی چوارەم

ئەرکوفرمان ودەسەڵاتەکانی سەرۆکی هەرێم

ماددەی نۆیەم:

سەرۆکی هەرێم، دوای هەڵبژاردن و، پێش دەستبەکاربوونی لە ئەرك و فەرمانەکانیدا، لە ماوەی (7)حەوت رۆژدا –لە رۆژی هەڵبژاردنیەوە- ئەم سوێندەی خوارەوە لەبەر دەمی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عیراقدا دەخوات:

(سوێند بێ بە خوای مەزن، پارێزگاری لە مافەکان و دەسکەوتەکان و یەکڕیزی وبەرژەوەندییەکانی هاوڵاتیانی هەرێمی کوردستان بکەم و ئەرکوفرمانەکانم بە دروستی و دڵسۆزی ئەنجام بدەم).

ماددەی دەیەم:

سەرۆکی هەرێم ئەم ئەرکوفرمان و دەسەڵاتانەی خوارەوەی هەیە:

یەکەم:ئەو یاسایانەی ئەنجومەنی نیشتمانی هەرێم دایان دەنێت، سەرۆکی هەرێم لەماوەی (10)دە رۆژ دا لە رۆژی دانانیەوە دەریان دەچوێنێ و، مافی ئەوەشی هەیە (تانە) لە کۆی یاساکە یان لە بەشێکی بدات و، رەوانەی ئەنجومەنی بکاتەوە تا چاوی پێدابخشێنێتەوە ، لەم بارەدا بڕیاری ئەنجومەن بنبڕە.

دووەم: لە حاڵەتێکدا ئەنجومەنی نیشتمانی هەرێم هەڵبوەشێتەوە، یان ماوەی خولی هەڵبژاردنەکەی کۆتایی هاتبێ، سەرۆکی هەرێم لە ماوەی 15 پازدە رۆژدا فەرمانێ بۆ ئەنجامدانی هەڵبژاردنی گشتی دەردەچوێنێ.

سێیەم: لە ماوەی (10)دە رۆژدا لە رۆژی راگەیاندنی ئەنجامی کۆتایی هەڵبژاردنەکەوە ، فەرمانی بانگهێشت کردنی ئەنجومەنی نیشتمانی هەرێم بۆ خولی یەکەمی کۆبوونەوەی خولی هەڵبژاردن دەردەچوێنێ و، ئەگەر بانگهێشتی بۆ دەرنەکرا، ئەوا ئەنجومەن، لە خۆیەوە، لە رۆژی دوای کۆتایی ماوەکە کۆ دەبێتەوە.

چوارەم:لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا، بەفەرمانێ ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عیراق هەڵدەوەشێنێتەوە:

1- ئەگەر پتر لە نیوەی ئەندامەکانی دەستیان لەکار کێشایەوە.

2- ئەگەر لە ماوەی (45) چل و پێنج رۆژدا لە بانگهێشت کردنی بۆ کۆبوونەوەی خولی هەڵبژاردن، ژمارەی یاسایی ئەندامان بە دەست نەهات.

3- ئەگەر ئەنجومەن متمانەی بە ئەنجومەنی وەزیران، لە سێ پێکهاتەی وەزاری جیاوازی یەك لەدوای یەك دا نەدا .

4- ئەگەر سـیستەمی هەڵبژاردنی ئەنجومەن گۆڕاو، خولی هەڵبژاردنیش، (6) مانگ یان کەمتری مابوو.

پێنجەم: کاتێ هەرێمی کوردستان و سیستەمە سیاسییەکەی، یان ئاسایشی گشتی هەرێم، یان دامودەزگا دەستوورییەکانی بکەونە مەترسییەکی ئەوتۆوە، هەرەشە لە بوونی بکاو، ئەنجومەنی نیشتمانیش نەتوانێ کۆببێتەوە، ئەوە، لەو بارەدا سەرۆکی هەرێم دوای راوێژو رێککەوتن لەگەڵ سەرۆکی ئەنحومەنی نیشتمانی وسەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمدا بڕیارگەلێ دەردەچوێنێ هێزی یاسایان هەیە بە بەمەرجێ ئەو بڕیارانە، لە یەکەم کۆبوونەوەی ئەنجومەنی نیشتمانی هەرێمدا بخرێنە بەردەمی. خۆ ئەگەر هاتو نەخرانە بەردەمی، یان خرانە بەردەمی و ئەنجومەن پەسەندی نەکردن، ئەوا، لەو بارەدا سیفەتی یاساییان نامێنێ.

شەشەم: لێبوردنی تایبەت لە بەندکراوان، بەپێی یاسا.

حەوتەم: پەسەند کردنی حوکمی لە سێدارە دان، یان سووك کردنی بۆ بەندکردنی هەتا هەتا.

هەشتەم:جاڕدانی باری نائاسایی بە پێی یاسایەکی تایبەت.

نۆیەم:لەکاتی پێویستدا بانگهێشتی ئەنجومەنی وەزیران دەکا بۆ کۆبوونەوەیەکی ناچاری وگفتوگۆکردنی پرسگەلێکی دیارکراو کە کۆبوونەوەکەی بۆ دەکرێ، سەرۆکایەتی کۆبوونەوەکەش دەکا.

دەیەم:لە کاتی پێویستداو، بە رەزامەندی ئەنجومەنی نیشتمانی هەرێم، رێگەدەدات بە هێزە چەکدارەکانی فیدراڵ بێنە ناو هەرێمەوە.

یازدەم: سەرۆکی هەرێم بۆی هەیە، بەرەزامەندی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان– عیراق، هێزەکانی پێشمەرگە بۆ دەرەوەی هەرێم بنێرێ.

دوازدەم: دوای ناونانی سەرۆکی وەزیران لە لایەن ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان ـ عیراقەوە، سەرۆکی هەرێم داوای لێ دەکا، وەزارەتەکەی لە ماوەی (30) سی رۆژدا– لە رۆژی داوا کردنەکەوە، پێك بهێنێ.

سیازدەم: کاتێ ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان– عیراق، ئەنجومەنی وەزیران یان وەزیر لە متمانە دەخات، سەرۆکی هەرێم فەرمانی قبوڵکردنی دەست لەکارکێشانەوەیان دەردەچوێنێ.

چواردەم:فەرمانی قبوڵکردنی دەست لە کارکێشانەوەی ئەنجومەنی وەزیران یان وەزیر دەردەچوێنێ و، داواشیان لێ دەکا لە ئەرکوفرمانی خۆیاندا بەردەوام بن تا وەزارەتی نوێ پێك دەهێنرێ.
پازدەم:دامەزراندنی خاوەن پلە تایبەتەکان لەسەر پێشنیازی وەزیری پەیوەندیدارو ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران.
شازدەم: دامەزراندنی دادوەران و سەرۆك و ئەندامانی ئیدیعای گشتی دوای پاڵاوتنیان لەلایەن ئەنجومەنی دادوەری هەرێمەوە.
حەڤدەم: بەخشینی ڕوتبەی سەربازی بە ئەفسەرانی هێزە چەکدارەکانی هەرێم و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆو دەرکردن و خانەنشینیشیان بەپێی یاسا ڕەچاوکراوەکان.
هەژدەم: بەخشینی نیشان و مەدالیا بەپێی یاسا.

مادەی یازدەم:

مووچەو دەرماڵەی سەرۆکی هەرێم بەپێی یاسا دیار دەکرێ.

ماددەی دوازدەم:

سەرۆکایەتی هەرێم دیوانێکی دەبێ و، پێکهاتەو ئەرکەکانی بە یاسا دیار دەکرێت.

ماددەی سیازدەم:

1- سەرۆکی هەرێم فەرمانداری گشتی هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان - عیراقە.
2- سەرۆکی هەرێم جێگرێك بۆ فەرمانداری گشتی هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان - عیراق دادەمەزرێنێ تا لە ئەرکوفرمانەکانیدا لەم ڕووەوە یاریدەی بداو، لە دیارنەبوونیدا جێگای بگرێتەوە.

ماددەی چواردەم:

لە حاڵەتی دیارنەبوونی سەرۆکی هەرێمدا لەبەر هەر هۆیەك دەبێ، ببێ، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، لە جیاتی ئەو، ئەرکوفرمانەکانی لە ئەستۆ دەگرێ.

ماددەی پازدەم :

ئەگەر پلەوپایەی سەرۆکی هەرێم، لەبەر هەر هۆیەك، چۆڵ بوو، سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان - عیراق ئەرکوفرمانەکانی هەڵدەسوڕێنێ تا لە ماوەی(60) شەست ڕۆژ دا- لە ڕۆژی چۆڵ بوونی پلەوپایەکەوە- سەرۆکێکی نوێ هەڵدەبژێردرێ.

ماددەی شازدەم :

ماوەی سەرۆکایەتی سەرۆکی هەرێم، لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا، بەبڕیارێ لەلایەن ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان - عیراق کۆتایی بێ دەهێندرێ:
1- ئەگەر سەرۆکی هەرێم خۆی داوای ئەوە بکات.
2- نەتوانێ، لەبەر هەر هۆیەك بێت، ئەرکو فرمانەکانی هەڵسووڕێنێ.
3- بەلای کەمەوە($\frac{3}{4}$)ی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان - عیراق، لە دەنگدانێکی نهێنیدا، لە متمانەی بخەن.

بەشی پێنجەم
حوکمە گواستنەوەییەکان

ماددەی حەڤدەهەم :

بەدەر لە حوکمی ماددەی دووەمی ئەم یاسایە:

سەرۆکی هەرێم، لە لایەن ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان– عیراقەوە بە زۆرینەی دەنگی ئەندامەکانی هەڵدەبژێردرێت بۆ (ویلایەتی)یەکەم.

ماددەی هەژدەم:

یاسای ژمارە(2)ی ساڵی 1992(یاسای هەڵبژاردنی رابەری بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردی) و، یاسای ژمارە(10)ساڵی 1997ی هەموارکراو هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی نۆزدەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان کار بە حوکمەکانی ئەم یاسایە بکەن.

ماددەی بیستەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچوونیەوە کاری پێدەکرێ و لە رۆژنامەی رەسمی(وەقایعی کوردستان)دا بڵاودەکرێتەوە.

عدنان رشاد مفتی
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان – عیراق

هۆی دانانی ئەم یاسایە

لەبەر ئەوەی لە هەر سیستەمێکی سیاسیدا سەرۆکێك هەیە یەکێتی گەل و وولات بەرجەستە دەکات و بەناوی ئەوەوە لەسەر ئاستی سیاسی و نێودەولەتی دەدوێت و وەك سەرۆکی بالای راپەراندن چاودێریی بەرژەوەندییەکانی هاولاتیان دەکات و پالپشتێکی سەرەکی یە بۆ سەقامگیری باری سیاسی و پێشکەوتنی کۆمەلگا، لەبەر ئەوەش کە باری ناوخۆی پێشوو لە کوردستاندا رێك و لەبار نەبوو، بۆ تەواوکردنی پرۆسەی هەلبژاردنی ((رابەری بزوتنەوەی رزگاریخوازی کوردی)) بەپێی یاسای ژمارە(2) ی سالی (1992) ، کە ئێستا بە پایەی سەرۆکی هەرێم ناو دەبرێ، دوا جار پێویستی کرد بە یاسای ژمارە(10) ی سالی (1997) دەسەلاتەکانی دابەش بکرێت بەسەر سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عیراق و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمدا، لەبەر ئەو گۆرانکارییە گرنگانەش کە لە عیراقدا روویاندا لە ئەنجامی روخانی رژێمی سەددام حوسێنی دیکتاتۆرو دەرچواندنی ((یاسای بەرێوەبردنی دەولەتی عێراق بۆ قۆناغی گواستنەوە))کە سیستەمی فیدرالی بۆ عیراق چەسپاندو، سەرکەوتنی هەلبژاردنە گشتییەکان لە عێراقدا کە بووە هۆی پێکهێنانی یەکەم کۆمەلەی نیشتمانی هەلبژێردراوی عیراق و بەشداری کردنی کورد لە دەسەلاتە فیدرالیەکاندا تا دەگاتە سەرۆکایەتی کۆماریش و، لەبەر ئەوەی قۆناغی داهاتوو پێویست دەکات هەلوێست و تواناکان یەك بخرێن بۆ بەدیهێنانی ویستەکانی گەلی کوردستان– عیراق لە ئازادی و دیموکراسی و فیدرالی دا، بۆیە ئەم یاسایە دانرا.

تێبینی: **ئەم یاسایە لەژمارە** (55) **ی سالی پێنجەمی –ی رۆژی** 10/7/ 2005 **ی رۆژنامەی** (**وەقایعی کوردستان**) **بلاوکراوەتەوە**